

**AMATŐR TERMÉSZETTUDÓSOK HOZZÁJÁRULÁSA
A BIOLÓGIAI SOKFÉLESEG TANULMÁNYOZÁSÁHOZ**

Konferenciakötet

Vágner Lajos

születésének 200. évfordulója tiszteletére rendezett
nemzetközi tudományos konferencia

**ВНЕСОК НАТУРАЛІСТІВ-АМАТОРІВ
У ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО РІЗНОМАНІТТЯ**

Матеріали

Міжнародної наукової конференції,
присвяченої 200-річчю від дня народження
Людвіга Вагнера

**CONTRIBUTION OF AMATEUR NATURALISTS INTO
BIOLOGICAL DIVERSITY STUDIES**

Proceedings

of International Scientific Conference
devoted to the 200th anniversary
of Lajos Vágner's birthday

ВНЕСОК ЯНА РОУБАЛА У ДОСЛІДЖЕННЯ КОЛЕОПТЕРОФАУНИ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

Мірутенко В.В., Мателешко О.Ю.

*Ужгородський національний університет, кафедра ентомології
та збереження біорізноманіття, Україна,
vmir.ukr@gmail.com, mateleshko@rambler.ru*

CONTRIBUTION BY JAN ROUBAL IN INVESTIGATIONS OF COLEOPTEROUS FAUNA OF UKRAINIAN CARPATHIANS

Mirutenko V., Mateleshko O.

*Uzhgorod National University, Department of Entomology and Biodiversity
Conservation, Ukraine; vmir.ukr@gmail.com, mateleshko@rambler.ru*

ABSTRACT. Jan Roubal (1880-1971) is one of the founders and best professionals of the Czechoslovak entomological school, a recognized entomologist of European level. The interest in entomology appeared in Jan Roubal still a student years. He graduated in the Karlov University in Prague, and then he worked by school professor at several schools in Czechoslovakia. As entomologist Jan Roubal specialized mainly on beetles, although in 1910 studied butterflies too, and since 1953 studied bugs. He made several expeditions both in the country and abroad: southern Russia, the Caucasus, the Alps, the Balkans, the Adriatic, and in other places. Entomological collection by J. Roubal numbered about 158000 specimens of beetles and bugs, and now it keeps in the National Museum of Slovakia, in Bratislava. The scientist made few expeditions to the territory of modern Transcarpathia also. A rich collection of insects were their results. Among them many new taxa were noted not only for the region but for science also. The most important Roubal's scientific work is the three-volume catalog of beetles of Slovakia and Subcarpathian Region (1930-1941). Information on the distribution, ecological, biological, zoogeographical data for each species combines in the catalog. In honor of Jan Roubal are named some of the species, and it is a recognition of his merits before biological sciences.

Наукові дослідження фауни регіону Українських Карпат було розпочато в першій половині XIX століття. Однак, перші ентомологічні дослідження в регіоні мали фрагментарний характер. Тут працювали здебільшого угорські та польські дослідники. З розпадом Австро-Угорської імперії і виникненням Чехословаччини, як незалежної країни, в 1918 р. закінчується діяльність угорських зоологів, і на теренах Карпат починають активно працювати чеські та словацькі дослідники. Серед них і Ян Роубал – один із засновників найкращих фахівців чехословацької ентомологічної школи, загальноєвропейського ентомолог європейського рівня.

Він народився в містечку Худенів в сім'ї гімназії м. К...
...вчником, був п...
...йшов до гімн...
...природи ще біль...
...ніколи не...
...инами і рос...
...ентомології з'яви...
...ентомологічні до...
...ста.

Я. Роубал п...
...і. Після чого...
...ських міст: Пра...
...шнібрам (1909-...
...мавав посаду ди...
...858). Його про...
...ширенню знань

У 1940 р...
...ентомологічної пр...
...природи. З 1945...
...лабораторією Чех...
...ї в якості «запро...

Як ентомо...
...крилих, хоч...
...Однак він...
...ологом, еколого

і за кордон: л...
...Звідусіль...
...кельну колекці...
...льсько 158 тисяч...
...національному му...
...став її після др...

В 20-30-х р...

...чались активн...

...дниками (А...

...Маржан, Я. С...

...дженнь твердо...

...альнення. За п...

...ратурних дани...

...длицій на тер...

...с. Невицько...

...результатами стал...

...онів не лише д...

ЕННЯ
АРПАТ

ентомології
а,
r.ru

IGATIONS OF
RPATHIANS

and Biodiversity
o@rambler.ru

est professionals of the
f European level. The
s. He graduated in the
or at several schools
n beetles, although he
de several expeditions
Alps, the Balkans, the
ubal numbered about
National Museum of
e territory of
among them many are
ost important. Roubal
nd Subcarpathian
zoogeographical
named some of the
s.

було розпочато
чні дослідження в
більшого утворення
рії і виникнення
кінчується «
працювати чеські
із заснованих
загальнонаучних

Він народився 16 серпня 1880 р. в чеському містечку Худеніце, де провів своє дитинство і навчався в гімназії м. Клатови. Ян, ще будучи маленьким хлопчиком, був пристрасним колекціонером. Коли він перейшов до гімназії, його інтерес до знань і пізнання природи ще більше зріс. На зворотному шляху він майже ніколи не йшов відразу додому, а спостерігав за квітами і рослинами, збирав мінерали. Інтерес до ентомології з'явився у Яна Рoubала ще в студентські роки. Свої найперші ентомологічні дослідження він проводив безпосередньо в околицях рідного міста.

Я. Рoubал закінчив Філософський факультет Карлового університету в Празі. Після чого працював загальношкільним професором у гімназіях ряду чеських міст: Прага (1906, 1908, 1909, 1939-1940), Роудніце над Лабем (1907), Шибрам (1909-1919). Після переїзду до Словаччини Ян Рoubал 20 років займав посаду директора жіночої гімназії в місті Банська-Бистриця (1919-1938). Його просвітницька діяльність в навчальному закладі сприяла поширенню знань по фауні жуків Чехословаччини серед учнів.

У 1940 р. Я. Рoubал виходить на пенсію, однак не полишає ентомологічної праці. Він співпрацює з Народним музеєм, Службою охорони природи. З 1945 р. активно співпрацює з новоствореною Ентомологічною лабораторією Чехословацької Академії Наук, а з 1955 по 1959 рр. працює в ній в якості «запрошеного працівника».

Як ентомолог Ян Рoubал спеціалізувався, в основному, на твердокрилих, хоча до 1910 р. вивчав також і лускокрилих, а з 1953 р. – клопів. Однак він був не тільки відмінним ентомологом, але й ботаніком, зоологом, екологом. У своєму житті він здійснив ряд експедицій як по країні, так і за кордон: південь Росії, Кавказ, Альпи, Балкани, Адріатика, в інші країни. Звідусіль він привозив велику кількість зборів, які склали його чисельну колекцію. Ентомологічна колекція Я. Рoubала, що нараховує близько 158 тисяч екземплярів жуків і клопів, сьогодні зберігається в національному музеї Словаччини, в Братиславі (Holescová, 2014), куди він передав її після другої світової війни.

В 20-30-х роках минулого століття на території сучасного Закарпаття велились активні дослідження колеоптерофауни чехословацькими дослідниками (А. Вавра, Р. Чепелак, К. Єшатко, К. Лаблер, В. Махулка, Я. Маржан, Я. Обенбергер, А. Пфедфер та ін.). Чисельні результати досліджень твердокрилих Словаччини та Підкарпатської Русі потребували узагальнення. За цю титанічну роботу і взявся Ян Рoubал. Окрім обробки літературних даних та визначення наукового матеріалу, вчений здійснив ряд експедицій на територію сучасного Закарпаття (мм. Ужгород, Мукачево, Іршав, сс. Невицьке, Батево, Оса, Тересва, Королево, хр. Черногора тощо). Їх результатами стали багаті збори комах, серед яких виявилось чимало нових таксонів не лише для регіону, але і для науки.

Ян Роубал був надзвичайно багатогранним і комплексним дослідником природи. У його доробку понад 300 наукових публікацій у ботанічну, ботаніко-зоологічну, природоохоронну тематику. Але улюбленим об'єктом його досліджень були жуки. Тому роботою його життя найважливішою працею став тритомний каталог твердокрилих Словаччини Підкарпатської Русі (1930-1941), в якому на близько 1300 сторінках подано огляд наявних літературних даних і аналіз авторського матеріалу з колеоптерофауни цього регіону. В каталозі поєднано інформацію екологічних, біологічних, зоогеографічних даних для кожного виду. Ця праця і сьогодні залишається однією з найбільш затребуваних серед європейських колеоптерологів.

Ян Роубал є автором описів кількох десятків видів твердокрилих, з тому числі і східнокарпатських ендеміків з території Закарпаття (наприклад, *Leistus baenningeri*) (Roubal, 1926).

На честь Яна Роубала названо ряд видів комах, що є визнанням його заслуг перед біологічною наукою. Це такі види, як: твердокрилі *Atractodes roubali* Olexa, 1958 (родина Histeridae), *Bledius roubali* Scheerpoltz, 1958, *Xantholinus roubali* Coiffait, 1956, *Maurachelia roubali* Lhose, 1970, *Mesochorus roubali* Benick, 1954 (родина Staphylinidae), *Mycetochara roubali* Marafin, 1957 (родина Alleculidae), *Apion roubali* Penecke, 1931 (родина Curculionidae), а також *Duvalius roubali* Jeannel (родина Carabidae) з території Українських Карпат (хребет Черногора). Також іменем вченого названо один вид *Elatophilus roubali* Štys, 1959 (родина Anthocoridae) (Franc, Burkovsky, 2015).

Ян Роубал був співзасновником та членом Чеського ентомологічного товариства, членом Словацького ентомологічного товариства, а пристрастю багаторічного творчого життя його обирали почесним членом Російського ентомологічного товариства, Німецького ентомологічного товариства, Ентомологічного товариства Франції, Ентомологічного товариства Італії. Під час роботи в Ентомологічній лабораторії Я. Роубал брав активну участь у роботі конференцій та з'їздів Чеського ентомологічного товариства.

Ян Роубал помер 23 жовтня 1971 р. у віці 91 року в Празі. В навіщорічно з 2002 р., в Західній Богемії на його честь Західночеське відділення Чеського ентомологічного товариства проводить літні зустрічі ентомологів під назвою «Roubanálie» (електронний ресурс: <http://www.zpcse.cz/pobocky-pod-lupou/evoluce-pobocky.html>).

1. Електронний ресурс: [pobocky.html](http://www.zpcse.cz/pobocky.html)
2. Franc V., Burkovsky J. (eds). *Leistungsbilanz der Entomologie in der Tschechoslowakei nach dem 2. Weltkrieg*. Bratislava: Slovenská ochrana prírody, 1968, 1-100.
3. Holecová M. Z. *Leistungsbilanz der Entomologie in der Tschechoslowakei nach dem 2. Weltkrieg*. Bratislava: Slovenská ochrana prírody, 2014, S. 15-20.
4. Roubal J. *Leistungsbilanz der Entomologie in der Tschechoslowakei nach dem 2. Weltkrieg*. Bratislava: Slovenská ochrana prírody, 1968, 1-100.

ІСТОРІЯ ДІЯЛЬНОСТІ У ФЛОРІ

Львівський національний університет імені
Івана Франка

HISTORY OF ENTOMOLOGY IN THE PAST

Ivan Franko
National University

ABSTRACT. The paper deals with the history of entomology in the West Ukraine in the 19th-20th century. The period is characterized by the activity of different researchers and amateurs. The study region. At the end of the 19th century, the study was conducted by different researchers and amateurs.

Вивчення критичного періоду історії української ентомології початковою формою було збір матеріалу. Воно розпочалося в 19-му столітті і зумовлювалося діяльністю різних дослідників. В цей період вивчення регіону проводилося різними дослідниками і аматорами.

Література

1. Електронний ресурс: <http://www.zpcse.cz/pobocka-pod-lupou/evoluce-pobocky.html>
2. Franc V., Burkovsky J. Dr. Jan Roubal – pedagog, popredny entomolog a ochranca prirody // Bystricky Permon. – Roč. III, č. 1 (2005), S. 10.
3. Holecová M. Z historie entomologie na Slovensku // Živa. – Roč. 62 (C), č. 6 (2014), S. 152-154.
4. Roubal J. *Leistus banningeri* sp. n. eine neue westkarpatische Art // Koleopterologische rundschau. – 1926. – 12. – P. 191-192.

ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РОДУ *THYMUS* L. (*LAMIACEAE*) У ФЛОРИ ЗАХОДУ УКРАЇНИ (XIX СТОЛІТТЯ)

Начичко В. О., Гончаренко В. І.

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна,
nachychko@rambler.ru, vherbarium@ukr.net

HISTORY OF THE GENUS *THYMUS* L. (*LAMIACEAE*) STUDIES IN THE FLORA OF WEST UKRAINE (19TH CENTURY)

Nachychko V. O., Honcharenko V. I.

Ivan Franko Lviv National University, Ukraine,
nachychko@rambler.ru, vherbarium@ukr.net

ABSTRACT. The paper contains the information about the genus *Thymus* L. studies in the flora of West Ukraine in the 19th century. The overview of important literary sources of this period is conducted. Among them are especially important the works of W. Besser, A. L. Andrzejowski, E. Eichwald, A. S. Rohovich, J. A. Knapp, A. J. Śleńdziński, J. F. Shmalhausen, H. Zapałowicz, B. Błocki, E. Wołoszczak, J. Paczoski and other botanists and amateurs. In those publications are cited from one to seven thyme species for the study region. At the same time the general number of taxa in species rank, which were cited by different researchers under individual species names, numbers more than 20.

Завчення критичного для систематики роду *Thymus* L. (*Lamiaceae*) на Заході України початково було тісно пов'язане з дослідженням флори регіону в цілому. Воно розпочалось на початку XIX століття і протягом майже 100 років зумовлювалось передусім діяльністю вчених-ботаніків та натуралістів-аматорів. В цей період накопичена значна інформація стосовно поширення представників роду, здійснені перші спроби критичного узагальнення